

VU Research Portal

Datingfraude

Wijkman, M.D.S.; Kooij, Isabel

published in

Proces : Tijdschrift voor strafrechtspleging
2018

DOI (link to publisher)

[10.5553/PROCES/016500762018097003003](https://doi.org/10.5553/PROCES/016500762018097003003)

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

document license

Article 25fa Dutch Copyright Act

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

Wijkman, M. D. S., & Kooij, I. (2018). Datingfraude: Van romantische droom naar financiële nachtmerrie. *Proces : Tijdschrift voor strafrechtspleging*, 97(3), 183-193. [2018/1849].
<https://doi.org/10.5553/PROCES/016500762018097003003>

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

Datingfraude: van romantische droom naar financiële nachtmerrie

Een onderzoek naar hulpverlening voor slachtoffers van datingfraude*

Miriam Wijkman & Isabel Kooij

Inleiding

Het internet speelt een steeds grotere rol in ons dagelijks leven. Waar in 2005 nog 83% van alle Nederlanders toegang had tot het internet, is dat in 2013 opgelopen naar 97%.¹ We gebruiken het internet onder meer om met anderen te communiceren, informatie op te zoeken en voor vermaak. Ook krijgt het internet een steeds grotere rol in het ontstaan van relaties, voornamelijk in de leeftijdscategorie van 50 tot 60 jaar. Binnen deze groep heeft 37% hun partner via het internet ontmoet.² Naast deze nieuwe mogelijkheden brengt het internet ook nadelen met zich in de vorm van internetcriminaliteit. Een delict dat grote gevolgen heeft voor slachtoffers is datingfraude. Dit is oplichting via datingsites waarbij de dader middels een nepprofiel contact zoekt met het slachtoffer.³ Al snel verklaart de dader het slachtoffer de liefde, waarna hij slachtoffers onder valse voorwendselen om geld vraagt. Dit wordt vaak gedaan door het creëren van een fictieve noodsituatie waarin het slachtoffer snel beslissingen moet nemen. Een voorbeeld hiervan is een dader die zich voordoeft als een zakenman die in het buitenland werkt. Plotse-ling ontvangt het slachtoffer bericht dat de dader een ongeval heeft gehad, maar problemen heeft met de ziektekostenverzekering. Onder tijdsdruk moet het slachtoffer de beslissing nemen om geld over te maken, om zo de dader te kunnen helpen. Na het eerste verzoek om geld volgen er vaak meer, waarna de oplichting vaak pas ophoudt wanneer het slachtoffer in de gaten heeft dat hij of zij is opgelicht. Ook komt het voor dat slachtoffers wel degelijk weten dat ze opgelicht worden, maar tegen beter weten in blijven geloven dat de dader echt van hen houdt.⁴ Tot op heden is nog maar weinig onderzoek gedaan naar het fenomeen datingfraude. In de onderzoeken die gedaan zijn, is gekeken naar algemene kenmerken

* Dr. mr. M. Wijkman is universitair docent aan de Vrije Universiteit Amsterdam. Isabel Kooij MSc is recruiter bij Fortress in Naarden.

1 Centraal Bureau voor de Statistiek, 'ICT gebruik van personen naar persoonskenmerken, 2005-2013', geraadpleegd op 7 april 2018.

2 Centraal Bureau voor de Statistiek, 'Steeds vaker relatie via internet', geraadpleegd op 7 april 2018.

3 B. Bloem & A. Harteveld, *Horizontale fraude. Verslag van een onderzoek voor het Nationaal dreigingsbeeld*, Zoetermeer: KLPD-IPOL 2012.

4 M.T. Whitty, 'The Scammers Persuasive Techniques Model. Development of a Stage Model to Explain the Online Dating Romance Scam', *British Journal of Criminology* 2013, 4, p. 665-684.

van slachtoffers en de werkwijze van daders.⁵ Op dit moment is er vooral een gebrek aan kennis met betrekking tot de preventie van datingfraude. Ook is het niet duidelijk hoe de hulpverlening voor slachtoffers ingericht zou moeten worden en waar slachtoffers behoefte aan hebben. Dit probleem wordt ook onderkend door de politiek.⁶ De reden dat een onderzoek naar geschikte hulpverlening zo belangrijk is, is omdat slachtoffers van datingfraude een dubbele klap krijgen. Allereerst blijkt dat de persoon met wie zij een relatie dachten te hebben niet bestaat, en dat deze relatie nep is. Daarnaast worden zij emotioneel gemanipuleerd en zo overgehaald om geld naar de dader over te maken. Slachtoffers worden zowel in hun hart als in hun portemonnee diep getroffen.

In dit artikel wordt beschreven wie de slachtoffers van datingfraude zijn en wat hun behoeftes zijn. Hiertoe zijn zowel slachtoffers van datingfraude als medewerkers van Slachtofferhulp geïnterviewd.

Prevalentie en kenmerken van datingfraude

In 2016 heeft de Fraudehulpdesk⁷ 105 meldingen van datingfraude ontvangen waarbij slachtoffers financiële schade hebben geleden. In totaal betaalden zij een bedrag van ruim € 1,7 miljoen.⁸ Deze cijfers zeggen weinig over het daadwerkelijke aantal slachtoffers en de totale schade. Door schaamte voor hun slachtofferchap of door onbekendheid met het fenomeen meldt lang niet elk slachtoffer zich. De daders van datingfraude zijn vooral Nigerianen, Ghanezen en Oost-Europeaanen. Zij opereren vaak in georganiseerd verband vanuit Nigeria, Ghana, Zuid-Afrika, Engeland, Spanje, de Verenigde Staten en Maleisië. Ook neemt het aantal daders uit voormalige Oostbloklanden toe.⁹ Deze laatste groep maakt vrijwel uitsluitend gebruik van vrouwelijke profielen om mannelijke slachtoffers te maken.¹⁰ Op basis van 53 slachtoffers stelden Schep en Binnendijk profielen van slachtoffers van datingfraude op.¹¹ Hun groep bestond uit 11 mannen (20%) en 42 vrouwen (80%). Van deze slachtoffers zijn er 32 gescheiden, hebben 3 nooit eerder een relatie gehad, zijn er 14 weduwe/weduwnaar en 4 gehuwd. De leeftijd van de slachtoffers varieert tussen de 40 en de 80 jaar, waarbij de gemiddelde leeftijd 50 jaar is. Schep en Binnendijk vonden twee hoofdprofielen: het profiel 'Psychopathologische verschijnselen'(18%) en het profiel 'Nu ik' (65%). Binnen het eerste

5 S. van Wingerden, 'From Nigeria with love? Over slachtoffers en daders van online datingfraude', *PROCES* 2017, 5, p. 349-358.

6 *Kamerstukken II* 2014/15, 26643, 359.

7 De Fraudehulpdesk is een helpdesk die in 2003 is opgericht door de Stichting Aanpak Financieel-Economische Criminaliteit in Nederland (SafeCin) en probeert fraude te voorkomen door burgers en het bedrijfsleven bewust te laten zijn van frauderisico's.

8 Fraudehulpdesk, 'Datingfraude: als daten eindigt in een nachtmerrie', geraadpleegd op 1 september 2017.

9 Bloem & Harteveld 2012.

10 D.W. Gregory & B. Nikiforova, 'A sweetheart of a deal: how people get hooked and reeled in by financial scams', *The Journal of Behavioral Finance & Economics* 2012, 2, p. 66-122.

11 C. Schep & N. Binnendijk, *Project Datingfraude & Crisismanagement. Onderbouwing van de noodzaak tot een integrale aanpak van slachtofferchap*, Apeldoorn: Fraudehulpdesk 2015.

profiel vallen mensen die onder andere lijden aan angst-, slaap- en waanstoornissen. De gemiddelde leeftijd is 50 jaar, het merendeel slikt medicijnen en is onder behandeling van een psychiater/psycholoog. Slachtoffers binnen dit profiel zijn niet of nauwelijks te overtuigen van het feit dat ze slachtoffer zijn van datingfraude. Het tweede profiel bestaat uit vrouwen tussen de 45 en 65 jaar die weduwe zijn of een echtscheiding achter de rug hebben. Het zijn alleenstaande moeders van wie de kinderen het huis uit zijn, en de vrouwen denken: nu ben ik aan de beurt! Ze gaan op zoek naar een nieuwe liefde via het internet. Deze vrouwen zijn sociaal competent, financieel zelfstandig, hebben hun kinderen veelal alleen opgevoed en hebben het opleidingsniveau mbo of hoger. Opvallend binnen dit profiel is dat relatief veel vrouwen een huwelijk of jeugd achter de rug hebben met huiselijk geweld of als kind zijn gepest op school. De meeste vrouwen zijn gelovig opgevoed en veel van deze vrouwen werken in de zorg.

Behoeftes van slachtoffers

Uit de literatuurstudie van Ten Boom, Kuijpers en Moene kwam naar voren dat de behoeftes van slachtoffers onder te verdelen zijn in zes categorieën.¹² Ten eerste hebben slachtoffers behoefte aan erkenning en aandacht voor het feit dat ze slachtoffer zijn geworden. Dit zou kunnen door directe opvang, maar ook door steun te verlenen bij herstel van (im)materiële schade. Deze ondersteunende rol kan ingevuld worden door naasten, politie en medewerkers van andere instanties, zoals bijvoorbeeld Slachtofferhulp. Verder hebben slachtoffers behoefte aan rechtsbijstand bij het strafproces en willen zij graag op de hoogte worden gehouden van de voortgang van hun strafzaak. De overige drie categorieën bestaan uit praktische behoeftes (medische hulp, begeleiding en vervoer), financiële behoeftes (hulp bij het aanvragen van een schadevergoeding) en primaire behoeftes (het willen voorkomen van herhaling en een bepaalde basisveiligheid willen instellen dan wel herstellen). Uit de literatuurstudie komt naar voren dat niet voor alle slachtoffers dezelfde behoeftes gelden. Het delict datingfraude is daarin niet beschreven; welke behoeftes deze slachtoffers hebben is dus helaas onbekend. De behoeftes van slachtoffers van datingfraude staan centraal in dit onderzoek.

Onderzoeksmethoden

Om meer inzicht te krijgen in de behoeftes van slachtoffers van datingfraude zijn interviews gehouden met slachtoffers en medewerkers van Slachtofferhulp. Om slachtoffers te vinden is in kranten en op internet gezocht naar verhalen over datingfraude. Door de in die artikelen genoemde namen op internet te zoeken kon contact met deze slachtoffers worden opgenomen. In totaal zijn vijf personen op deze manier benaderd, van wie er drie hebben gereageerd en zijn geïnterviewd.

12 A. ten Boom, K.F. Kuijpers & M. Moene, *Behoeften van slachtoffers van delicten. Een systematische literatuurstudie naar behoeften zoals door slachtoffers zelf geuit*, Den Haag: Boom juridische uitgeverij 2008.

Verder is een respondent geïnterviewd die zich had aangemeld voor het televisieprogramma *Peter R. de Vries: Internetpesters Aangepakt*. Daarnaast heeft Slachtofferhulp een brief gestuurd naar slachtoffers van datingfraude. Hier zijn vijf reacties op gekomen, die alle niet bruikbaar bleken omdat de respondenten geen slachtoffer waren van datingfraude, maar van andere vormen van internetfraude. Om medewerkers van Slachtofferhulp te bereiken is een bericht geplaatst op het intranet van Slachtofferhulp. Daarnaast hebben alle teamleiders een e-mail ontvangen over het onderzoek, waarin werd gevraagd of zij medewerkers binnen hun team hadden die ooit een slachtoffer van datingfraude begeleid hebben. Na enkele weken is er een herinneringsoproep geplaatst op het intranet en is de oproep via LinkedIn gedeeld. Op deze oproepen zijn vijftien reacties gekomen, maar niet iedereen die had gereageerd had ook zelf slachtoffers begeleid. Uiteindelijk zijn zeven medewerkers geïnterviewd. Zij werken allen bij de Algemene Dienst (in verschillende plaatsen in Nederland). De voornaamste functie van de Algemene Dienst is het verlenen van emotionele, praktische en soms ook juridische ondersteuning.

De interviews met de vier slachtoffers zijn anoniem weergegeven. De namen die in dit onderzoek worden gebruikt, zijn aliassen, om zo de privacy van het slachtoffer te beschermen. De slachtoffers heten Els, Karin, Suzanne en Piet. Daarnaast wordt in dit onderzoek het woord 'dader' gebruikt om degene die de slachtoffers heeft opgelicht aan te duiden.

Resultaten

Interviews met slachtoffers

Deze studie is gebaseerd op interviews met in totaal elf respondenten, van wie vier slachtoffers van datingfraude en zeven medewerkers van Slachtofferhulp. Deze interviews zijn afgenomen tussen 1 mei 2016 en 8 juli 2016. De slachtoffers die voor dit onderzoek zijn geïnterviewd, zijn ten tijde van het interview tussen de 40 en 70 jaar oud. Drie van de slachtoffers hebben een baan, één slachtoffer is arbeidsongeschikt, maar wel werkzaam als vrijwilliger. Van de slachtoffers is één slachtoffer weduwe en één slachtoffer gescheiden. Alle slachtoffers zijn via een datingsite in contact gekomen met de daders. Twee via Lexa, één via Badoo en één via Planet Romeo. De daders hebben in alle gevallen zelf contact opgenomen met het slachtoffer. Alle daders deden zich voor als Amerikaan. Ze hadden verschillende verhalen over hun achtergrond. De een deed zich voor als waterbouwkundig ingenieur, de ander zou werken op een booreiland, en twee vertelden dat zij werkzaam waren als militair. Drie van de vier daders vertelden over nare dingen die zij in het verleden meegemaakt zouden hebben.

Suzanne: 'Zijn moeder was overleden, zijn vader zat in een verzorgingstehuis, hij had geen broers of zussen, geen contact meer met zijn oom, zijn beste vrienden zaten ook in het leger en daardoor had hij niet veel contact met vroegere kennissen uit Texas. Zijn verloofde was een paar jaar geleden vreemdgegaan, waardoor de relatie was beëindigd.'

Naast deze zielige verhalen overlaadden de daders de slachtoffers met aandacht, lieve berichtjes, cadeautjes of wijze raad. Alle slachtoffers spraken de daders elke dag via de datingsite, sociale netwerksites en later ook via Skype of sms. Alle daders investeerden veel tijd in het contact met de slachtoffers. Pas nadat er enkele weken contact is, deden de daders een verzoek om geld over te maken. De dader die Els oplichtte, deed zich voor als waterbouwkundig ingenieur. Na eerst voor een aantal bedrijven gewerkt te hebben besloot hij om voor zichzelf te beginnen. Nu zat hij een tijdje in Nederland, maar op het moment dat hij en Els zouden afspreken vertrok hij plotseling naar New York. Hij kreeg daar een grote opdracht om de Gilboa Dam te reconstrueren. Hij moest apparatuur leasen om de opdracht uit te kunnen voeren. Zelf had hij veel geld op zijn spaarrekening staan, maar hij kwam € 6.000 tekort. Hij vroeg Els of hij dit van haar kon lenen, onder de belofte dat hij het zo snel mogelijk zou terugbetalen, mét de dubbele rente die ze mis zou lopen als ze het geld van haar spaarrekening haalde.

Els: ‘Eerst dacht ik: oh nee. De alarmbellen gingen rinkelen. Toch wel van oh, dit is niet goed. Maar toch klonk hij zo eerlijk. (...) We hebben elkaar al zoveel verteld, naar mijn gevoel hadden we echt een band. Ehm ja. Dus besloot ik het toch maar te doen.’

Mede door de vertrouwensband die de dader gecreëerd had, besloot Els het geld over te maken. Na deze eerste overboeking volgden er nog meer. Op een gegeven moment vertelde hij dat hij ziek was geworden door het goedkope voedsel dat hij op straat kocht, en dat hij in het ziekenhuis lag. Hij had geen ziektekostenverzekering en vroeg Els de rekeningen te betalen. Daarnaast had hij voor zijn opdracht een nieuwe subtank nodig, omdat de tank die hij eerder gehuurd had een ouder model was waarbij zijn veiligheid niet meer gegarandeerd kon worden. Zo bleven er verzoeken komen om geld over te maken.

Net als bij Els hebben ook nog twee andere slachtoffers meerdere keren geld overgemaakt naar de dader. Bij alle slachtoffers stopte de oplichting op het moment dat ze erachter kwamen dat ze werden opgelicht.

Suzanne: ‘Ik had in het allereerste begin Shawns naam met woonplaats gegoogeld. Daar kwam uit dat er inderdaad mensen met die naam uit Texas komen, meer niet. Nu googelde ik de twee namen van zijn meerderen. Bij één naam kwam ik op “military love scam”, waarin ik las over een vrouw die opgelicht was door iemand die zij via internet leerde kennen, die zogenaamd in het Amerikaanse leger zat en die haar geld had ontfutseld.’

Elk slachtoffer heeft geprobeerd aangifte bij de politie te doen. Piet deed aangifte, maar hem werd verteld dat de politie niet zou reageren op de aangifte, tenzij er namen en bankrekeningnummers voorkwamen in meerdere oplichtingszaken. In het geval van Els, Karin en Suzanne werd de aangifte niet opgenomen omdat de politie aangaf er niets mee te kunnen. Karin werd bij het politiebureau verteld dat de politie niet kon achterhalen wie de dader was en waar hij woonde omdat alle documenten die de dader had gestuurd vals waren. Ook Suzanne heeft gepro-

beerd aangifte te doen. Eenmaal op het bureau moest ze aan de balie haar verhaal vertellen terwijl iedereen om haar heen mee kon luisteren. De agente gaf vervolgens aan niets met haar verhaal te kunnen en zei te vinden dat Suzanne dom was geweest. Ze had nog nooit van datingfraude gehoord en gaf ook aan niets met de aangifte te zullen gaan doen.

Tijdens de interviews is de slachtoffers de vraag gesteld welke hulpverlening zij hebben gehad en waar zij na de oplichting behoefte aan hadden. Drie van de vier slachtoffers hebben aangeklopt bij de Fraudehulpdesk. De Fraudehulpdesk heeft hun uitgelegd wat datingfraude is, heeft tips gegeven, uitgelegd dat je niet dom hoeft te zijn als dit je overkomen is en/of heeft hen geadviseerd aangifte te doen bij de politie. Verder heeft de Fraudehulpdesk de meldingen geregistreerd.

Geen van de geïnterviewde slachtoffers is bij Slachtofferhulp terechtgekomen. Dit komt doordat bij Karin, Els en Suzanne de aangifte niet opgenomen is en zij daardoor niet door Slachtofferhulp zijn benaderd. Piet had zelf geen behoefte aan contact met Slachtofferhulp. Suzanne en Els geven aan dat Slachtofferhulp hen zeker verder had kunnen helpen. Door een luisterend oor te bieden bijvoorbeeld, zonder het gevoel te krijgen dat diegene hen veroordeelt.

Alle slachtoffers geven aan dat erover praten hen verder helpt. Waar Els door de schaamte het niet durft te vertellen aan haar omgeving en therapeut, heeft Karin dat juist wel gedaan. Het heeft haar geholpen door er met vrienden over te praten. Twee slachtoffers hebben meegewerkt aan een EO-reportage over datingfraude. In deze reportage hebben zij uitgebreid hun verhaal gedaan. Zij geven aan dat het meewerken aan deze reportage hen ook heeft geholpen, onder meer door de vele reacties die zij kregen van medeslachtoffers.

Suzanne: ‘Het was fijn mijn nare ervaringen zin te kunnen geven door de reportage, waarop veel reacties kwamen, onder andere van mede-slachtoffers van datingfraude. Dit, de reacties van de verslaggever en het telefoongesprek met de Fraudehulpdesk maakt dat ik me minder dom voel en dat ik niet het gevoel heb dat ik de enige ben die dit is overkomen. Dat andere slachtoffers vaak meer geld kwijt zijn voordat ze de oplichting helemaal doorzien.’

Ook zegt Suzanne dat het geven van bekendheid aan het fenomeen door middel van de reportage nuttig is, zodat ze minder schaamte voelt om er met iemand over te praten. Daarnaast vertelt Karin dat ze voor het maken van de reportage veel tijd heeft doorgebracht met een verslaggever. Op die manier zijn er ook veel gesprekken geweest over datingfraude in het algemeen en datingfraude in haar concrete geval, iets wat haar goed heeft gedaan. Net als Suzanne geeft ook Els aan dat het prettig is te weten dat ze niet de enige is die dit is overkomen. Els vertelt dat contact met lotgenoten haar verder zou kunnen helpen. Het zou de scherpe rand eraf halen wanneer ze zou weten dat er veel meer mensen zijn die dit overkomt en het zou de schaamte verminderen.

Interviews met medewerkers van Slachtofferhulp

Zes medewerkers hebben één slachtoffer begeleid en één medewerker heeft meerdere slachtoffers van datingfraude begeleid. De meeste slachtoffers zijn bij hen

terechtgekomen via de aangifte bij de politie. De medewerkers die deze slachtoffers hebben ondersteund, hebben eerst het slachtoffer telefonisch benaderd om het slachtoffer het verhaal te laten doen. Zes medewerkers hebben met het slachtoffer een afspraak gemaakt om verdere hulpverlening face to face te kunnen doen. Eén medewerker heeft het slachtoffer nooit face to face ontmoet, omdat dit slachtoffer dat zelf niet wilde uit schaamte.

Een luisterend oor bieden is een van de belangrijkste taken van de Algemene Dienst. Enkele medewerkers vertellen dat het soms al enorm lijkt te helpen voor het slachtoffer om het hele verhaal aan iemand te vertellen. Toch kan het vertellen van het verhaal als zeer moeilijk worden ervaren voor slachtoffers. Volgens medewerkster B zijn schaamte en de angst voor veroordeling door de omgeving de meest voorkomende emoties. Het gaat over het algemeen over intelligente slachtoffers die achteraf niet kunnen begrijpen dat ze in de trucs van de dader zijn getrapt. 'Hoe kon ik zo dom zijn?', 'Hoe is het mogelijk dat ik er in ben getrapt?' zijn vragen die vaak terugkeren bij slachtoffers. Medewerkster C legt uit dat het slachtoffer dat zij begeleidde het verhaal bewust aan niemand heeft verteld. Zij had de mensen om haar heen nodig en was bang dat als ze het zou vertellen, deze mensen zouden wegvallen. Het slachtoffer gaf aan juist die mensen nodig te hebben om er niet aan te hoeven denken. Zo kon ze leuke dingen met hen blijven doen zonder zich veroordeeld te voelen. 'Daar ben ik nog blanco', gaf ze aan. De angst voor veroordeling van mensen uit de omgeving zorgt er dus voor dat zij het lastig vinden om hun omgeving over de datingfraude in te lichten. Het slachtoffer dat door medewerker G werd ondersteund, gaf aan het vooral prettig te vinden het hele verhaal aan hem te kunnen vertellen, omdat hij een onbekende was. Ze vond het uiterst gênant om haar verhaal zo te moeten vertellen, maar wel een prettig idee dat ze medewerker G waarschijnlijk nooit meer ziet. Verder helpen medewerkers slachtoffers door hun uit te leggen dat ze niet de enigen zijn. Doordat het niet een erg bekende vorm van fraude is, weten slachtoffers soms niet dat hier een heel uitgedacht plan achter zit en dat ze niet de eersten zijn die dit overkomt. Wanneer hun wordt verteld dat zij niet de enigen zijn die hier in trappen, hebben de medewerkers het idee dat de slachtoffers zich minder dom voelen.

Naast het schaamtegevoel is ook het vertrouwen van de geïnterviewde slachtoffers aangetast. Vertrouwen in anderen, maar ook in henzelf. Het slachtoffer dat medewerker D heeft begeleid, gaf aan dat haar vertrouwen in andere mensen, maar vooral in mannen weg was. Ook het slachtoffer dat medewerker E begeleidde, gaf aan dat haar vertrouwen in anderen enorm aangetast was door de oplichting. Hulpverlening gericht op het terugkrijgen van vertrouwen in anderen is lastig te bewerkstelligen. Het terugkrijgen van het vertrouwen in henzelf is wel iets waar aandacht aan besteed wordt.

Omdat bij datingfraude veel slachtoffers financiële schade lijden, hebben zij hier ook veel vragen over. Zo willen de geïnterviewde slachtoffers vaak weten of ze hun geld terug kunnen krijgen. Hoewel dit per zaak verschilt en hier geen eenduidig antwoord op te geven is, vertelt medewerker D het slachtoffer dat de kans klein is dat ze haar geld terug zal zien. Dit om vanaf het begin duidelijkheid te geven. Andere slachtoffers hopen op een schadevergoeding. Medewerker A legt uit dat dit voor sommige delicten, zoals geweldsdelicten, inderdaad bestaat.

Slachtoffers kunnen dan een beroep doen op het Schadefonds Geweldsmisdrijven. Voor datingfraude bestaat er geen daarmee vergelijkbaar fonds. Om het gevraagde geld over te kunnen maken aan hun 'partner' sluiten sommige slachtoffers een lening bij de bank af. Hierdoor blijven zij achter met hoge schulden. In sommige gevallen kan een aanvraag worden gedaan bij het Pieter van Vollenhoven Fonds van Slachtofferhulp. Dit is bedoeld voor slachtoffers die aan leningen vastzitten, maar ook voor slachtoffers die als gevolg van het delict in diepe financiële problemen zitten. Als de aanvraag wordt goedgekeurd, wordt hun een financiële coach van de ABN AMRO toegewezen. Als deze coach is toegewezen, gaat er iemand van Slachtofferhulp met de financiële coach naar de cliënt thuis, waar het financiële probleem in kaart wordt gebracht. De coach gaat samen met de cliënt kijken hoe het probleem het beste kan worden aangepakt. Na een aantal afspraken wordt de zaak gesloten en zal de cliënt weer zelfstandig de financiën beheren. Hoewel er een aparte juridische dienst binnen Slachtofferhulp is, verlenen medewerkers naast emotionele en praktische hulp ook juridische hulp, waarbij 'de weg wordt gewezen in vervolgingsland' (medewerker D). Indien de politie een proces-verbaal heeft opgemaakt, kunnen medewerkers van Slachtofferhulp slachtoffers begeleiden bij de rechtsgang. De meeste slachtoffers zijn niet thuis in deze wereld, dus leggen medewerkers vooral uit hoe de rechtsgang in zijn werk gaat. Daarnaast wordt uitgelegd wat de mogelijkheden zijn als een dader wordt veroordeeld, zoals dat het slachtoffer zich als benadeelde partij kan voegen in het strafproces. Op één zaak na zijn er nog geen daders opgepakt in de zaken die de medewerkers van Slachtofferhulp hebben behandeld. Medewerker D vertelt dat hij het slachtoffer heeft aangemoedigd een artikel 12 Sv-procedure te starten, omdat het Openbaar Ministerie had besloten haar zaak niet te vervolgen. Het slachtoffer heeft besloten om deze procedure niet op te starten.

Mogelijke verbeterpunten volgens de hulpverleners

Medewerkers kunnen hulp verlenen door het bieden van een luisterend oor, door (financiële) orde in iemands leven terug te brengen, door de rechtsgang uit te leggen en iemand te begeleiden naar de eventuele rechtszaak toe. Medewerkers geven wel aan dat de mogelijkheden die zij hebben, beperkt zijn. Medewerker A geeft ook aan dat hij eigenlijk vooral emotionele hulpverlening kan bieden. In de praktische hulpverlening voelt hij zich erg beperkt; er is bijvoorbeeld geen mogelijkheid voor het aanbieden van een schadevergoeding. Ook benoemt hij dat het fijn zou zijn om contact te kunnen leggen met specialisten op het gebied van datingfraude aan wie je vragen kunt voorleggen.

Medewerker C geeft aan dat binnen Slachtofferhulp meer duidelijkheid over doorverwijsmogelijkheden wenselijk zou zijn. Juridische hulpverlening komt alleen ter sprake wanneer een proces-verbaal is opgemaakt, iets wat lang niet altijd gebeurt bij datingfraude. Medewerker B geeft aan dat een nauwere samenwerking met de Fraudehulpdesk wenselijk zou zijn. Medewerker D vertelt dat hij vanuit Slachtofferhulp alles uit de kast heeft gehaald om het slachtoffer zo goed mogelijk te helpen. Hij vindt echter, als oud-rechercheur, dat bij de politie een taskforce ontbreekt die dit soort zaken aanpakt. Medewerker D draagt het idee aan voor een folder, met daarin uitleg over datingfraude.

Medewerker C oppert het idee van lotgenotencontact. Ze verwees haar cliënt al door naar een website waar verhalen staan van slachtoffers van datingfraude. Door lotgenotencontact kunnen mensen hun verhalen met elkaar delen en krijgen ze erkenning in hun problemen en wat hen overkomen is. Ook medewerker D is er een voorstander van om lotgenoten met elkaar in contact te brengen. Dit sluit aan op het idee van een folder, dat mensen weten dat er meer mensen zijn die dit overkomt en ze niet uniek hier in zijn. Medewerker A is er echter niet van overtuigd dat lotgenotencontact zonder meer passend is. De slachtoffers van datingfraude die zij heeft begeleid, geven aan na het ondersteuningstraject er wel klaar mee te zijn. Ze komen op een punt dat ze verder willen met hun leven. Zij zou slachtoffers ook liever niet lastig willen vallen met deze vraag. Ze hebben een moeilijke periode doorgemaakt, ze hebben min of meer geaccepteerd dat het zo is en willen daarna vooruit. Wellicht dat het wel zou kunnen werken via internet, dat mensen hun verhalen kunnen delen en van anderen ook kunnen lezen hoe zij met alles zijn omgegaan en hoe ze hun problemen hebben aangepakt.

Discussie

Het doel van dit onderzoek was om beter inzichtelijk te krijgen wat de behoeftes van slachtoffers van datingfraude zijn. Hiertoe zijn zowel slachtoffers van datingfraude als medewerkers van Slachtofferhulp geïnterviewd.

De vier slachtoffers gaven aan dat zij in de eerste plaats behoefte hebben aan een luisterend oor van iemand die hen niet veroordeelt. Ook willen ze graag dat de dader gepakt wordt en willen ze hun geld terug. Deze behoeftes zijn ook naar voren gekomen in eerder (literatuur)onderzoek. Verder gaven de slachtoffers aan zich enorm te schamen over hetgeen is gebeurd. Door deze schaamte durven slachtoffers hun omgeving niet in te lichten over de oplichting. Het zou een idee zijn om iemand uit de persoonlijke omgeving van het slachtoffer mee te laten komen naar Slachtofferhulp, zodat deze persoon onder begeleiding van Slachtofferhulp kennisneemt van wat het slachtoffer is overkomen en van de ontwrichtende werking van datingfraude. Op deze manier wordt iemand extra gesteund, naast de gesprekken met Slachtofferhulp. Een andere manier om mensen uit de omgeving van het slachtoffer te betrekken bij de ondersteuning is hen informeren over wat datingfraude precies is. Een omgeving die beter op de hoogte is van de (geraffineerde) werkwijze van de daders en de manier waarop het slachtoffer gemanipuleerd is, zal meer begrip kunnen opbrengen voor het slachtoffer. Alle geïnterviewde slachtoffers geven aan, in overeenstemming met bevindingen uit de literatuur, dat praten hen helpt en hoe belangrijk het is wanneer dit mogelijk is met iemand die dicht bij hen staat.

Zowel slachtoffers als medewerkers hebben aangegeven een centraal kenniscentrum over datingfraude te missen. Hier wordt alle kennis over datingfraude gebundeld, zodat er één instantie en één plek is waar zowel slachtoffers als medewerkers van Slachtofferhulp, de Fraudehelpdesk, banken, de politie en andere instanties die met datingfraude te maken hebben bij zijn aangesloten. Momenteel

werken deze instanties niet of nauwelijks met elkaar samen, waardoor ze geen gebruik kunnen maken van elkaars kennis en ervaring.

Er is echter een aantal punten waardoor aan deze behoeftes van de slachtoffers op dit moment nog niet voldaan kan worden. Uit de interviews met medewerkers van Slachtofferhulp blijkt dat de doorstroom van slachtoffers naar Slachtofferhulp stagneert doordat er geen aangifte is opgenomen of doordat slachtoffers geen aangifte doen. Ditzelfde patroon was zichtbaar bij de slachtoffers: Alleen bij Piet werd de aangifte opgenomen, maar hij had geen behoefte aan hulpverlening. De overige drie slachtoffers werden bij het politiebureau weggestuurd omdat de politie aangaf niks met hun zaken te kunnen doen. Wanneer geen aangifte wordt opgenomen, kan Slachtofferhulp geen contact opnemen met de slachtoffers. Slachtoffers kunnen zelf naar Slachtofferhulp stappen, maar uit de interviews is gebleken dat ze dit niet doen, vooral omdat slachtoffers niet weten dat ze ook in het geval van datingfraude bij Slachtofferhulp terecht kunnen. Een eerste aanbeveling om ervoor te zorgen dat slachtoffers zich wel tot Slachtofferhulp wenden is dat het beleid van de politie ten aanzien van het opnemen van aangiftes aangescherpt wordt. Deze aangifte is immers een belangrijke schakel voor het slachtoffer om bij Slachtofferhulp terecht te kunnen komen.

Echter, de politie neemt alleen aangiftes van strafbare feiten op. Niet elke datingfraude is oplichting, omdat bijvoorbeeld niet kan worden aangenomen dat de leugens van de dader het slachtoffer ertoe hebben bewogen geld af te geven. Ook kan het zijn dat de leugens voor een gemiddeld mens zo doorzichtig zijn dat het strafrecht zich daar niet mee bezig hoeft te houden. In deze gevallen zullen slachtoffers zich dan tot de civiele rechter moeten wenden en de geleden schade langs die weg moeten proberen te verhalen. Dat zal vaak niet eenvoudig zijn en de kans op succes is waarschijnlijk gering, maar de taakverdeling tussen strafrecht en civiel recht dient wel goed in de gaten gehouden worden.

Ten tweede dient de zichtbaarheid van Slachtofferhulp groter te worden. Zij heeft geen invloed op het aangiftebeleid van de politie, maar kan wel zelf laten zien dat ze er is en wat haar toegevoegde waarde is voor de slachtoffers van datingfraude. Door zich op die manier te profileren vergroot Slachtofferhulp haar zichtbaarheid naar de politie en naar de uiteindelijke slachtoffers van datingfraude. Daartoe moet samengewerkt worden met de politie, en deze samenwerking zal idealiter resulteren in afspraken hoe de politie, ook al neemt ze geen aangifte op, slachtoffers wijst op het bestaan en de mogelijkheden van Slachtofferhulp. Behalve de politie kan ook de Fraudehulpdesk een doorverwijzende rol spelen. Wanneer slachtoffers contact opnemen om melding te doen van datingfraude, kan de Fraudehulpdesk, naast het registreren van de melding, de slachtoffers wijzen op de ondersteuning die Slachtofferhulp hun kan bieden. Om ook de slachtoffers van datingfraude te bereiken die niet met hun verhaal naar de politie stappen zal Slachtofferhulp meer bekendheid aan datingfraude moeten geven. Informatie over datingfraude en risicofactoren binnen onlinedating kan bijvoorbeeld via sociale media en datingsites verspreid worden. Daarnaast zijn ook mediakanalen zoals radio en tv relevant om datingfraude onder de aandacht te brengen van een brede doelgroep.

Voor de verwezenlijking van de hiervoor genoemde verbeteringen zou een fysieke folder van Slachtofferhulp gedrukt kunnen worden. In deze folder wordt dan uitleg gegeven over wat datingfraude precies is en welke technieken door daders gebruikt worden. Deze folder kan slachtoffers inzicht geven in wat hen is overkomen en kan duidelijk maken op welke manieren slachtoffers bij Slachtofferhulp kunnen aankloppen. Deze folder kan ook bij politiebureaus neergelegd worden, met de instructie aan de balied medewerkers om de folder aan slachtoffers van datingfraude mee te geven.

Naast onderzoek naar de behoeftes van slachtoffers is ook aanvullend onderzoek naar de preventie van datingfraude noodzakelijk. Zo kan onderzocht worden op welke manier datingfraude voorkomen zou kunnen worden. Wat dit onderzoek, maar ook voorgaande onderzoeken wel duidelijk aantonen, is dat de opsporing van deze daders erg moeilijk is. De daders zitten veelal in West-Afrikaanse landen en zijn door de anonimiteit van het internet lastig te achterhalen. Door deze vrijwel onmogelijke opsporing is preventie bij deze vorm van oplichting cruciaal. Het is van belang burgers bewust te maken van de risico's van internetdaten, en door het opwerpen van barrières wordt het voor fraudeurs moeilijker om datingfraude te plegen. Deze voorlichtingstaak wordt voor een deel al vervuld door de Fraudehelpdesk, maar kan zeker nog verder uitgebouwd worden door bijvoorbeeld datingsites een voorlichtende taak te geven.